

S. AUR. AUGUSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

DE AGONE CHRISTIANO

LIBER UNUS¹.

HORTATUR ET INSTITUIT AD DECERTANDUM CHRISTIANA
PUGNA CUM DIABOLO. HUNC VINCI A NOBIS AC SUBIGI,
QUANDO VINCUNTUR CUPIDITATES ET CORPUS IN SERVITU-
TEM REDIGITUR; IPSUM VERO CORPUS SERVITUTI SUBJICI
DOCET, SI NOS IPSOS SUBJICIAMUS DEO, CUI CREATURA
OMNIS AUT VOLUNTATE SERVIT AUT NECESSITATE. SUBSI-
DIO FIDEI MUNITAM ESSE HUMANAM IMBECILLITATEM, BIQUE
PER FILIUM DEI CARNEM FACTUM QUAM OPPORTUNO REME-
DIO SUBVENTUM ESSE OSTENDIT. POSTEA CATHOLICÆ FIDEI
CAPITA SINGULA SYMBOLO COMPREHENSA PERCURRENS,
EXORTAS VARIAS IN EAM HERESSES DETEGIT ET VITARI
JUBET.

I. CORONA victoriae² non promittitur nisi certantibus.
In divinis autem Scripturis assidue invenimus promitti
nobis coronam, si vicerimus³. Sed ne longum sit multa
commemorare, apud apostolum Paulum manifestissime

¹ Scriptus anno 396. aut paulo post. — Vide de Retract. lib. ii, cap. 3.
— ² Vide D. Guillon, tom. xxii, p. 299-301. — ³ Apoc. i, 10, et seqq.

legitur : « Opus perfecti, cursum consummavi, fidem servavi, jam superest mihi corona justitiæ¹. » Debemus ergo cognoscere quis sit ipse adversarius, quem si vicerimus, coronabimur. Ipse est enim quem Dominus noster prior vicit, ut etiam nos in illo permanentes vincamus. Et Dei quidem Virtus atque Sapientia, et Verbum per quod facta sunt omnia, qui Filius Dei unicus est, super omnem creaturam semper incommutabilis manet. Et quoniam sub illo est creatura etiam quæ non peccavit, quanto magis sub illo est omnis creatura peccatrix? Ergo quoniam sub illo sunt omnes sancti Angeli, multo magis sub illo sunt omnes prævaricatores Angeli, quorum diabolus princeps est. Sed quia naturam nostram deceperat, dignatus est unigenitus Dei Filius ipsam naturam nostram suscipere, ut de ipsa diabolus vinceretur, et quem semper ipse sub se habet, etiam sub nobis eum esse faceret. Ipsum significat dicens : « Princeps hujus mundi missus » est foras². » Non quia extra mundum missus est, quomodo quidam hæretici putant, sed foras ab animis eorum qui cohærent verbo Dei, et non diligunt mundum, cujus ille princeps est; quia dominatur eis qui diligunt temporalia bona, quæ hoc mundo visibili continentur : non quia ipse Dominus est hujus mundi, sed princeps cupiditatum earum quibus concupiscitur omne quod transit; ut ei subjaceant qui negligunt æternum Deum, et diligunt instabilia et mutabilia. « Radix enim est omnium malorum cupiditas, quam quidam appetentes a » fide erraverunt, et inseruerunt se doloribus multis³. » Per hanc cupiditatem regnat in homine diabolus, et cor ejus tenet. Tales sunt omnes qui diligunt istum mundum. Mittitur autem diabolus foras, quando ex toto corde renuntiatur huic mundo. Sic enim renuntiatur diabolo,

¹ 2 Tim. iv, 7, 8. — ² Joan. xii, 31. — ³ 1 Tim. vi, 10.

qui princeps est hujus mundi, cum renuntiatur corruptelis et pompis et angelis ejus. Ideoque ipse Dominus jam triumphantem naturam hominis portans : « Scitote, » inquit, quia ego vici mundum⁴. »

II. Multi autem dicunt : Quomodo possumus vincere diabolum, quem non videmus? Sed habemus magistrum, qui nobis demonstrare dignatus est, quomodo invisibiles hostes vincantur. De illo enim dicit Apostolus : « Exuens » se carne Principatus et Potestates exemplavit, fiducia- » liter triumphans eos in semetipso². » Ibi ergo vincuntur inimicæ nobis invisibiles potestates, ubi vincuntur invisibiles cupiditates : et ideo quia in nobis ipsis vincimus temporalium rerum cupiditates, necesse est ut in nobis ipsis vincamus et illum, qui per ipsas cupiditates regnat in homine. Quando enim dictum est diabolo : « Terram manducabis : » dictum est peccatori : « Terra es, et in terram ibis³. » Datus est ergo in cibum diabolo peccator. Non simus terra, si nolumus manducari a serpente. Sicut enim quod manducamus, in nostrum corpus convertimus, ut cibus ipse secundum corpus hoc efficiatur quod nos sumus : sic malis moribus per nequitiam et superbiam et impietatem hoc efficitur quisque quod diabolus, id est, similis ejus; et subjicitur ei, sicut subjectum est nobis corpus nostrum. Et hoc est quod dicitur manducari a serpente. Quisquis itaque timet illum ignem, qui paratus est diabolo et angelis ejus⁴, det operam triumphare de illo in semetipso. Eos enim qui foris nos oppugnant, intus vincimus, vincendo concupiscentias per quas nobis dominantur. Et quos invenerint sui similes, secum ad penas trahunt.

¹ Joan. xvi, 33. — ² Coloss. ii, 15. — ³ Gen. iii, 14 et 19. — ⁴ Matth. xxv, 41.

III. Sic et Apostolus dicit, quod in semetipso pugnat adversus Potestates exteriores. Ait enim : « Non est nobis » colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adver- » sus Principes et Potestates hujus mundi, rectores ha- » rum tenebrarum, adversus spiritalia nequitiae in coeles- » tibus¹. » Coelum enim dicitur et iste aër, ubi venti et nubes et procellae et turbines fiunt, sicut etiam Scriptura dicit multis locis : « Et intonuit de caelo Dominus² : » et, « Aves caeli³, » et, « Volatilia caeli⁴; » cum manifestum sit aves in aëre volare. Et nos in consuetudine hunc aërem coelum appellamus : nam cum de sereno vel nullo quærimus, aliquando dicimus : Qualis est aër ? aliquando : Quale est coelum ? Hoc dixi, ne quis existimet ibi habitare mala daemona, ubi solem, lunam et stellas Deus ordinavit. Quæ mala daemona ideo Apostolus appellat spiritalia⁵, quia etiam mali angeli in Scripturis divinis spiritus appellantur. Ideo autem rectores harum tenebrarum eos dicit, quoniam peccatores homines tenebras appellat, quibus isti dominantur. Ideo et alio loco dicit : « Fuistis enim aliquando tenebrae, nunc autem lux » in Domino⁶ : » quia ex peccatoribus justificati erant. Non ergo arbitremur in summo caelo habitare diabolium cum angelis suis, unde lapsum esse credimus.

IV. Sic enim erraverunt Manichæi, qui dicunt ante mundi constitutionem fuisse gentem tenebrarum, quæ contra Deum rebellavit : in quo bello credunt miseri omnipotentem Deum non sibi aliter potuisse succurrere, nisi partem suam contra eam mitteret. Cujus gentis principes, sicut illi dicunt, devoraverunt partem Dei, et temperati sunt ut posset mundus de illis fabricari. Sic dicunt Deum pervenisse ad victoriam cum magnis cala-

¹ Ephes. vi, 12. — ² Psal. xvii, 14. — ³ Id. viii, 9. — ⁴ Matth. vi, 26. — ⁵ Ephes. vi, 12. — ⁶ Id. v, 3.

mitatibus et cruciatibus et miseris membrorum suorum : quæ membra dicunt esse commixta tenebrosis visceribus principum illorum, ut eos temperarent, et a furore compescerent. Et non intelligunt tam sacrilegam esse suam sectam, ut credant omnipotentem Deum non per creaturam quam fecerit, sed per ipsam naturam suam bellasse cum tenebris : quod nefas est credere. Neque hoc solum, sed etiam illos qui victi sunt, factos esse meliores, quia furor eorum compressus est : Dei autem naturam quæ vincit, factam esse miserrimam. Dicunt etiam eam per ipsam commixtionem perdidisse intellectum et beatitudinem suam, et magnis erroribus et cladibus esse implicatam. Quam si aliquando vel totam purgari dicerent, magnam tamen impietatem contra omnipotentem Deum affirmarent, cujus partem crederent tanto tempore in erroribus et poenis esse jactatam sine aliquo peccati crimine. Nunc vero infelices audent adhuc dicere nec totam posse purgari ; et ipsam partem quæ purgari non potuerit, proficere ad vinculum, ut inde involvatur et illigetur malitiæ sepulcro ; et sic ibi semper sit pars ipsa Dei misera, quæ nihil peccavit, et affligatur in æternum carcere tenebrarum. Hoc illi dicunt, ut simplices animas fallant. Sed quis tam simplex est, ut ista non sentiat esse sacrilega, quibus affirmant omnipotentem Deum necessitate oppressum esse, ut partem suam bonam et innocentem tantis cladibus obruendam et tanta immunditia inquinandam daret, et non totam liberare posset ; et quod liberare non potuerit, æternis vinculis colligaret ? Quis ergo ista non execretur ? Quis non intelligat impia esse et nefanda ? Sed illi quando capiunt homines, non ista prius dicunt ; quæ si dicerent, riderentur, aut fugerentur ab omnibus : sed eligunt capitula de Scripturis, quæ simplices homines non intelligunt : et per illa decipiunt ani-

mas imperitas, quærendo unde sit malum. Sicut in isto capitulo faciunt, quod ab Apostolo scriptum est, « Rec- » tores harum tenebrarum, et spiritalia nequitiae in cœ- » lestibus¹. » Quærunt enim deceptores illi, et interrogant hominem Scripturas divinas non intelligentem, unde sint in cœlo rectores tenebrarum: ut cum respondere non potuerit, traducatur ab eis per curiositatem: quia omnis anima indocta curiosa est. Qui autem fidem catholicam bene didicit, et bonis moribus et vera pietate munitus est quamvis eorum hæresim nesciat, respondet illis tamen. Nec enim decipi potest, qui jam novit quid pertineat ad christianam fidem, quæ catholica dicitur, per orbem terrarum sparsa, et contra omnes impios et peccatores, negligentes autem etiam suos², Domino gubernante secunda.

V. Quoniam ergo dicebamus apostolum Paulum dixisse habere nos colluctationem adversus rectores tenebrarum et spiritalia nequitiae in cœlestibus; et probavimus etiam istum aërem terræ proximum cœlum vocari: oportet credere adversus diabolum et angelos ejus nos dimicare, qui gaudent perturbationibus nostris. Nam et ipse Apostolus alio loco diabolum principem potestatis aëris hujus appellat³. Quamvis ille locus, ubi ait: « Spi- » ritalia nequitiae in cœlestibus, » possit et aliter intelligi, ut non ipsos prævaricatores angelos in cœlestibus esse dixerit, sed nos potius, de quibus alio loco dicit: « Con- » versatio nostra in cœlis est⁴: » ut nos in cœlestibus constituti, id est, in spiritalibus præceptis Dei ambulantes, dimicemus adversus spiritalia nequitiae, quæ nos inde conantur abstrahere. Magis ergo illud quærendum est, quomodo adversus eos, quos non videmus, pugnare

¹ Ephes. vi, 12. — ² Multi codices habent *negligentes autem sui*, at melius noster. — ³ Ephes. ii, 2. — ⁴ Philip. iii, 20.

possimus, et vincere: ne putent stulti adversus aërem nos debere certare.

VI. Docet itaque Apostolus ipse, dicens: « Non sic » pugno, quasi aërem cædens: sed castigo corpus meum, » et in servitatem redigo, ne forte aliis prædicans, ipse » reprobus inveniar¹. » Item dicit: « Imitatores mei es- » tote, sicut et ego Christi². » Quare intelligendum est, etiam ipsum Apostolum in semetipso triumphasse de potestatibus hujus mundi³, sicut de Domino dixerat, cujus se imitorem esse profitetur. Imitemur ergo et nos illum, sicut hortatur, et castigemus corpus nostrum, et in servitatem redigamus, si mundum volumus vincere. Quia per illicitas delectationes suas et pompas et perniciosam curiositatem nobis dominari potest hic mundus, id est, ea quæ in hoc mundo perniciose delectatione colligant amatores rerum temporalium, et diabolo atque angelis ejus servire cogunt: quibus omnibus si renuntiavimus, redigamus in servitatem corpus nostrum.

VII. Sed ne quis forte hoc ipsum quærat, quomodo fiat ut corpus nostrum servituti subjiciamus: facile intelligi et fieri potest, si prius nos ipsos subjiciamus Deo, bona voluntate et sincera charitate. Nam omnis creatura, velit nolit, uni Deo et Domino suo subjecta est. Sed hoc admonemur, ut tota voluntate serviamus Domino Deo nostro. Quoniam justus liberaliter servit, injustus autem compeditus servit. Omnes tamen divinæ providentiæ serviunt: sed alii obediunt tanquam filii, et faciunt cum ea quod bonum est; alii vero ligantur tanquam servi, et fit de illis quod justum est. Ita Deus omnipotens, Dominus universæ creaturæ, qui « Fecit omnia, sicut scriptum » est, bona valde⁴, » sic ea ordinavit, ut et de bonis et

¹ 1 Cor. ix, 26, 27. — ² Id. xi, 1. — ³ 2 Cor. ii, 14, et Coloss. ii, 15. — ⁴ Gen. i, 31.

de malis bene faciat. Quod enim juste fit, bene fit. Juste autem sunt beati boni, et juste mali poenas patiuntur. Ergo et de bonis et de malis bene facit Deus, quoniam juste omnia facit. Boni sunt autem, qui tota voluntate Deo serviunt; mali autem necessitate serviunt: nemo enim leges Omnipotentis evadit. Sed aliud est facere quod lex jubet, aliud pati quod lex jubet. Quapropter boni secundum leges faciunt, mali secundum leges patiuntur.

VIII. Nec nos moveat, quod in hac vita secundum carnem, quam portant, justi multa gravia et aspera tolerant. Nihil enim mali patiuntur, qui jam possunt dicere quod ille vir spiritualis exultat et prædicat Apostolus, dicens: « Gloriamur in tribulationibus, scientes quoniam tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio vero spem, spes autem non confundit: quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis ¹. » Si ergo in hac vita, ubi tanta tormenta sunt, possunt boni et justi viri, cum talia patiuntur, non solum æquo animo tolerare, sed etiam in Dei charitate gloriari; quid cogitandum est de illa vita quæ nobis promittitur, ubi nullam de corpore molestiam sentiemus? Quoniam non ad hoc resurget corpus justorum, ad quod resurget corpus impiorum, sicut scriptum est: « Omnes resurgemus, sed non omnes immutabimur ². » Et ne quisquam putet non justis immutationem istam promitti, sed potius injustis, et eam existimet esse poenalem, sequitur et dicit: « Et mortui resurgent incorrupti, et nos immutabimur ³. » Quicumque ergo mali sunt, sic ordinati sunt: quia et unusquisque sibi, et omnes invicem sibi nocent. Hoc enim appetunt, quod perniciose diliguntur, et quod eis facile auferri potest; et hoc sibi auferunt invicem, quando se persequuntur. Et ideo cru-

¹ Rom. v, 3-5. — ² 1 Cor. xv, 51. — ³ Ibid. 52.

ciantur quibus auferuntur temporalia, quia diligunt ea: illi autem qui auferunt, gaudent. Sed talis lætitia cæcitas est, et summa miseria: ipsa enim magis implicat animam, et ad majora tormenta perducit. Nam gaudet et piscis, quando hamum non videns, escam devorat: sed cum piscator eum adducere cœperit, viscera ejus torquentur primo; deinde ab omni lætitia sua per ipsam escam, de qua lætatus est, ad consumptionem trahitur. Sic sunt omnes, qui de bonis temporalibus beatos se putant: hamum enim acceperunt, et cum illo sibi vagantur: veniet tempus ut sentiant quanta tormenta cum aviditate devoraverint. Et ideo bonis nihil nocent; quia hoc eis auferunt, quod non diligunt: nam quod diligunt, et unde beati sunt, auferre illis nemo potest. Cruciatu vero corporis malas animas miserabiliter affligit, bonas autem fortiter purgat. Sic fit ut et malus homo et malus angelus divinæ providentiæ militent; sed nesciunt quid boni de illis operetur Deus. Non itaque pro meritis officii, sed pro meritis malitiæ stipendiantur.

IX. Sed ut hæ animæ, quæ habent voluntatem nocendi et rationem cogitandi, sub divinis legibus ordinatæ sunt, ne aliquid injustum quisque patiat: ita omnia et animalia et corporalia in genere suo et in ordine suo divinæ providentiæ legibus subdita administrantur. Ideo Dominus dicit: « Nonne duo passeret asse veneunt, et unus eorum non cadit in terram sine voluntate Patris vestri ¹? » Hoc enim dixit, volens ostendere quidquid vilissimum homines putant, omnipotentia Dei gubernari. Sic enim et volatilia cœli ab eo pasci, et lilia agri ab eo vestiri, Veritas loquitur, quæ capillos etiam nostros numeratos esse dicit ². Sed quoniam mundas animas rationales per se ipse Deus curat, sive in optimis et magnis An-

¹ Matth. x, 29. — ² Id. vi, 26, et x, 30.

gelis, sive in hominibus tota sibi voluntate servientibus, cætera vero per ipsos gubernat: verissime dici potuit etiam » illud ab Apostolo: « Non enim de bobus cura est Deo ⁴. » In Scripturis enim sanctis Deus homines docet, quomodo cum hominibus agant, et ipsi Deo serviant: quomodo autem agant cum pecoribus suis, ipsi sciunt, id est, quomodo salutem pecorum suorum gubernent usu et peritia et ratione naturali; quæ quidem omnia de magnis sui Creatoris operibus acceperunt. Qui ergo potest intelligere quomodo universæ creaturæ conditor Deus gubernet eam per animas sanctas, quæ ministeria ejus sunt in cœlis et in terris; quia et ipsæ sanctæ animæ ab ipso factæ sunt, et in ejus creatura primatum tenent: qui ergo potest intelligere, intelligat, et intret in gaudium Domini sui ².

X. Si autem hoc non possumus, quandiu sumus in corpore, et peregrinamur a Domino ³, gustemus saltem quam suavis est Dominus ⁴; quia dedit nobis pignus Spiritum, in quo sentiamus ejus dulcedinem ⁵: et desideremus ipsum vitæ fontem, ubi sobria ebrietate inundemur et irrigemur, sicut lignum quod plantatum est secundum decursus aquarum, et dat fructum in tempore suo, et folia ejus non decident ⁶. Dicit enim Spiritus sanctus: « Filii autem hominum in tegmine alarum tuarum sperabunt: inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, et » torrente voluptatis tuæ potabis eos. Quoniam apud te » est fons vitæ ⁷. » Talis ebrietas non evertit mentem, sed tamen rapit sursum, et oblivionem præstat omnium terrenorum. Sed si possumus toto affectu jam dicere: « Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita » desiderat anima mea ad te, Deus ⁸. »

¹ 1 Cor. ix, 9. — ² Matth. xxv, 21. — ³ 2 Cor. v, 6. — ⁴ Psal. xxxiii, 9.
— ⁵ 2 Cor. i, 22, et v, 5. — ⁶ Psal. i, 3. — ⁷ Id. xxxv, 8-10. — ⁸ Id. xli, 2.

XI. Quod si forte adhuc propter ægritudines animæ, quas de sæculi amore concepit, nec gustare sumus idonei quam dulcis est Dominus: vel credamus divinæ auctoritati, quam voluit esse in Scripturis sanctis de Filio suo: « Qui factus est ei ex semine David secundum carnem ¹, » sicut Apostolus loquitur. « Omnia enim per ipsum facta » sunt, sicut in Evangelio scriptum est, et sine ipso » factum est nihil ². » Qui nostræ imbecillitatis misertus est; quam imbecillitatem non ejus opere, sed nostra voluntate meruimus. Nam Deus hominem inexterminabilem fecit, et ei liberum voluntatis arbitrium dedit ³. Non enim esset optimus, si Dei præceptis necessitate, non voluntate serviret. Facile est omnino, quantum existimo: quod intelligere nolunt, qui catholicam deseruerunt fidem, et Christiani vocari volunt. Nam si nobiscum fatentur naturam nostram non sanari nisi recte faciendo, fateantur eam non infirmari nisi peccando. Et ideo non est credendum animam nostram hoc esse quod Deus est ⁴: quia si hoc esset, nec sua voluntate, nec aliqua necessitate in deterius mutaretur; quoniam omni modo incommutabilis intelligitur Deus, sed ab eis qui non in contentione et æmulatione et vanæ gloriæ cupiditate amant loqui quod nesciunt, sed humilitate christiana sentiunt de Domino in bonitate, et in simplicitate cordis quærunt eum ⁵. Hanc ergo imbecillitatem nostram suscipere dignatus est Filius Dei: « Et Verbum caro factum est, et habitavit in » nobis ⁶: » non quia æternitas illa mutata est, sed quia mutabilem creaturam mutabilibus hominum oculis ostendit, quam incommutabili majestate suscepit.

XII. Sunt autem stulti qui dicunt: Non poterat aliter Sapientia Dei homines liberare, nisi susciperet hominem,

¹ Rom. i, 2. — ² Joan. i, 3. — ³ Sap. ii, 23. — ⁴ Manichæorum error.
— ⁵ Sap. i, 1. — ⁶ Joan. i, 14.

et nasceretur de foemina, et a peccatoribus omnia illa pateretur? Quibus dicimus: Poterat omnino, sed si aliter faceret, similiter vestrae stultitiae displiceret. Si enim non appareret oculis peccatorum, lumen ejus aeternum utique, quod per interiores oculos videtur, inquinatis mentibus videri non posset. Nunc autem quia visibiliter nos commonere dignatus est, ut ad invisibilia praepararet, displicet avaris, quia non aureum corpus habuit; displicet impudicis, quia de foemina natus est: (Multum enim oderunt impudici, quod concipiunt et pariunt foeminae); displicet superbis, quod contumelias patientissime per tulit; displicet delicatis, quia cruciatus est; displicet timidis, quia mortuus est. Et ut non vitia sua videantur defendere, non in homine dicunt sibi hoc displicere, sed in Filio Dei. Non enim intelligunt quid sit aeternitas Dei, quae hominem assumpsit; et quid ipsa humana creatura, quae mutationibus suis in pristinam firmitatem revocabatur, ut disceremus, docente ipso Domino, infirmitates quas peccando collegimus, recte faciendo posse sanari. Ostendebatur enim nobis ad quam fragilitatem homo sua culpa pervenerit, et ex qua fragilitate divino auxilio liberetur. Itaque Filius Dei hominem assumpsit, et in illo humana perpressus est. Haec medicina hominum tanta est, quanta non potest cogitari. Nam quae superbia sanari potest, si humilitate Filii Dei non sanatur? Quae avaritia sanari potest, si paupertate Filii Dei non sanatur? Quae iracundia sanari potest, si patientia Filii Dei non sanatur? Quae impietas sanari potest, si charitate Filii Dei non sanatur? Postremo quae timiditas sanari potest, si resurrectione corporis Christi Domini non sanatur? Erigat spem suam genus humanum, et recognoscat naturam suam, videat quantum locum habeat in operibus Dei. Nolite vos ipsos contemnere, viri: Filius

Dei virum suscepit. Nolite vos ipsas contemnere, foeminae: Filius Dei natus ex foemina est. Nolite tamen amare carnalia: quia in Filio Dei nec masculus nec foemina sumus. Nolite amare temporalia: quia si bene amarentur, amaret ea homo quem suscepit Filius Dei. Nolite timere contumelias et cruces et mortem: quia si nocerent homini, non ea pateretur homo quem suscepit Filius Dei. Haec omnis hortatio, quae jam ubique praedicatur, ubique veneratur, quae omnem obedientem animam sanat, non esset in rebus humanis, si non essent facta illa omnia quae stultissimis displicent. Quem dignatur imitari vitiosa jactantia, ut ad virtutem percipiendam possit adduci, si erubescit imitari eum, de quo dictum est antequam nasceretur, quod Filius Altissimi vocabitur, et per omnes jam gentes, quod negare nemo potest, Filius Altissimi vocatur¹? Si multum de nobis sentimus, dignemur imitari eum qui Filius Altissimi vocatur: si parum de nobis sentimus, audeamus imitari piscatores et publicanos, qui eum imitati sunt. O medicinam omnibus consulentem, omnia tumentia comprimantem, omnia tabescentia reficientem, omnia superflua resecantem, omnia necessaria custodientem, omnia perdita reparantem, omnia depravata corrigentem. Quis jam se extollat contra Filium Dei? Quis de se desperet, pro quo tam humilis esse voluit Filius Dei? Quis beatam vitam esse arbitretur in iis quae contemnenda esse docuit Filius Dei? Quibus adversitatibus cedat, qui naturam hominis a tantis persecutionibus custoditam credit in Filio Dei? Quis sibi esse clausum regnum caelorum putet, qui cognoscit publicanos et meretrices imitados² esse Filium Dei³? Qua perversitate non careat, qui facta et dicta intuetur, et diligit, et sectatur illius

¹ Luc. I, 32. — ² Parv. et aliquot manuscripti habent: *imitatores esse Filii Dei*. — ³ Matth. XXI, 31.

homimis, in quo se nobis ad exemplum vitæ præbuit Filius Dei.

XIII. Itaque jam et masculi et foeminae, et omnis ætas, et omnis hujus sæculi dignitas ad spem vitæ æternæ commota est. Alii neglectis temporalibus bonis convolant ad divina. Alii cedunt eorum virtutibus qui hæc faciunt, et laudant quod imitari non audent. Pauci autem adhuc murmurant, et inani livore torquentur, aut qui sua quærunt in Ecclesia, quamvis videantur catholici, aut ex ipso Christi nomine gloriam quærentes hæretici, aut peccatum impietatis suæ defendere cupientes Judæi, aut curiositatem vanæ licentiæ perdere timentes pagani. Sed Ecclesia catholica per totum orbem longe lateque diffusa, impetus eorum prioribus temporibus frangens, magis magisque roborata est: non resistendo, sed perferendo. Nunc vero insidiosas eorum quæstiones fide irridet, diligentia discutit, intelligentia dissolvit: criminatores palearum suarum non curat; quia tempus messis, et tempus arearum, et tempus horreorum caute diligenterque distinguit: criminatores autem frumenti sui, aut errantes corrigit, aut invidentes inter spinas et zizania computat.

XIV. Subjiciamus ergo animam Deo, si volumus servituti subicere corpus nostrum, et de diabolo triumphare. Fides est prima quæ subjugat animam Deo; deinde præcepta vivendi, quibus custoditis spes nostra firmatur, et nutritur charitas, et lucere incipit quod antea tantummodo credebatur. Cum enim cognitio et actio beatum hominem faciant: sicut in cognitione cavendus est error, sic in actione cavenda est nequitia. Errat autem quisquis putat veritatem se posse cognoscere, cum adhuc nequiter vivat. Nequitia est autem mundum istum diligere, et ea quæ nascuntur et transeunt, pro magno habere; et ea concupiscere, et pro his laborare, ut acquirantur;

et lætari, cum abundaverint; et timere, ne pereant; et contristari, cum pereunt. Talis vita non potest puram illam et sinceram et incommutabilem videre veritatem, et inhærere illi, et in æternum jam non moveri. Itaque prius quam mens nostra purgetur, debemus credere quod intelligere nondum valemus: quoniam verissime dictum est per Prophetam: « Nisi credideritis, non intelligetis . »

XV. Fides in Ecclesia brevissime traditur, in qua commendantur æterna, quæ intelligi a carnalibus nondum possunt; et temporalia præterita et futura, quæ pro salute hominum gessit et gestura est æternitas divinæ providentiæ. Credamus ergo in Patrem et Filium et Spiritum sanctum: hæc æterna sunt et incommutabilia, id est, unus Deus, unius substantiæ Trinitas æterna: Deus ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia ².

XVI. Nec eos audiamus, qui dicunt Patrem tantummodo esse, nec habere Filium, nec esse cum eo Spiritum sanctum: sed ipsum Patrem aliquando appellari Filium, aliquando Spiritum sanctum. Nesciunt enim principium ex quo sunt omnia, et imaginem ejus per quam formantur omnia, et sanctitatem ejus in qua ordinantur omnia.

XVII. Nec eos audiamus, qui indignantur et stomachantur, quia non tres deos colendos dicimus. Nesciunt enim quid sit una eademque substantia et phantasmatis suis illudantur, quia solent videre corporaliter vel animalia tria, vel quæcumque corpora tria locis suis esse separata: sic putant intelligendam substantiam Dei; et multum errant, quoniam superbi sunt; et non possunt discere, quia nolunt credere.

XVIII. Nec eos audiamus, qui Patrem solum verum Deum et sempiternum esse dicunt; Filium autem non de

¹ Isai. vii, 9, juxta LXX. — ² Rom. xi, 36.